

Кульбаська О.В.¹

Однорідні члени речення як засіб інтерпретації художнього світу

¹ Кульбаська Олена Валентинівна,

доктор філологічних наук, професор кафедри сучасної української мови,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Анотація: У статті розглянуто функції однорідних членів речення, зв'язок між якими здебільшого ускладнений індивідуально-авторським сприйняттям явищ дійсності. Доведено, що ці ускладнювачі структури простого речення не лише виражають таксисні відношення, а й слугують яскравими засобами експресії та естетичного впливу на співрозмовника. Зокрема, у художньому мовленні українських письменників сурядні ряди головних або другорядних членів – найважливіший засіб детального опису предметів, явищ, процесів і їхніх ознак, що репрезентують емоційність та експресивність висловлення, його різноманітні колорити.

Ключові слова: текст, просте ускладнене речення, таксис, варіантність, функція.

Кожний письменник усвідомлює реальний світ через предмети, явища, події, ситуації та моделює їх взаємозв'язки відповідно до світогляду й мовної картини світу. У цьому аспекті лінгвостилістичний аналіз творів національної літератури дає змогу встановити художню та змістову значущість окремих елементів мовної структури, визначити релевантність актуалізованих у контексті одиниць, їх варіантність.

Постає запитання: у який спосіб автор здійснює стилістичну селекцію засобів семантичного вираження, добираючи з-поміж них найдоцільніші для вираження однієї ситуації та однієї схеми мислення? На думку С. Кацнельсона, «Ця миттєва операція, що триває в мозку мовця, зовсім не проста і зумовлена такими чинниками, як вимоги комунікативного динамізму та структурні особливості певної мови. Динаміка мовленнєвомисленнєвого процесу зорієнтована на слухача. Якщо власне «внутрішнє» мовлення є мовленням для себе, то, готуючи зовнішнє мовлення, мовець насамперед має враховувати погляд співрозмовника, виходити з рівня його обізнаності» [7, 9].

Безперечно, типовий хід комунікації полягає в поступовому русі від відомого до нового. Автор може передати адресату нову інформацію лише з огляду на його знання та відомості, що їх отримав співрозмовник у процесі комунікації. «Суб'єкт комунікативної діяльності конститує себе тим, що його дії завжди зумовлені прийняттям одного рішення в умовах альтернативи» [4, 235]. Цей чинник накладає відбиток на кожен окремих етап мовленнєвої діяльності, кожне речення-висловлення. Оскільки члени речення виконують різну комунікативну роль, то адресант має враховувати «ступінь динамізму» («комунікативну цінність») компонентів фразової структури. Це, зі свого боку, показує певну активність мовця, його суб'єктивно-вибіркове ставлення до ситуації.

Мета нашого дослідження – проаналізувати функції однорідних членів (інший термін – «сурядні ряди словоформ») у структурі простого

ускладненого речення, що відображають насамперед взаємозв'язок центральних і периферійних засобів вираження референційно-інформативної семантики і ґрунтуються на кореляції висловлень з різним ступенем актуалізації фрагментів повідомлення про ту саму ситуацію дійсності.

Потенційна спроможність семантичного ускладнення безпосередньо пов'язана із здатністю до варіативного структурування, до розгортання чи згортання мовної одиниці. Безперечно, унаслідок структурних змін відбуваються і семантичні переміщення в загальній інформативно-референційній структурі висловлення. Інтелектуальне моделювання факту, події чи ситуації дійсності забезпечує не лише семантика предикатів або об'єктивна ситуація, але й комунікативно-прагматичні інтенції мовця: 1) бажання щось розповісти, переповісти, попросити, запитати; 2) інтуїтивно чи свідомо добирати чи самотійно утворювати засіб, найбагатший у плані мовної естетики, економний і зручний у вживанні; 3) прагнення виокремити, актуалізувати певний елемент чи сегмент висловлення; 4) намагання забарвити мовлення, надати йому смислових, стилістичних або експресивних відтінків; 5) необхідність висловити оцінну реакцію на ситуацію чи емоційно відреагувати на побачене / почуте. У цьому аспекті для однорідності як синтаксичного явища характерний високий ступінь прагматичної значущості, оскільки «регуляторами тут будуть чинники сприйняття мовцем повідомлюваного, тобто набуватимуть значення саме ті сегменти конструкцій, які виявляються функціонально оперативними як цілісні в процесі кодування і декодування мови. Цілісність однорідного ряду (чи руйнування цієї цілісності) є важливим моментом сприйняття повідомлюваного. Явище однорідності – факт мовленнєвого процесу, який виражається у мові і в чуттєвому, і в раціональному змісті» [6, 64]. Наприклад: *Те, що свистіло вгору, з розгону шугнуло в ґрунт, сухо грякнуло, і гаряча суха хвиля га-*

зів забила Чернишеві дихання, кинула геть... Із скреготом полетіли гнуті рейки, знову **гряк**, знову **гірко**, нічим дихнути (О. Гончар); **Учора як грякнув** грім, то аж шибки в хаті задзвеніли (Розм.). Виокремлені присудки служать для вираження єдиного основного значення – раптової минулої дії, що її морфологічно (без відчутних додаткових відгінків) передає форма минулого часу **грякнуло**. Інші форми паралельно виражають додаткову семантику – миттєвість, несподіваність дії (як **грякнув**), різкий її вияв (**гряк**), що й зумовлює вибір цих форм у конкретному контексті. Розглядувані форми належать до розмовного стилю, а отже, в художній мові вони є особливим засобом для **передавання розмовної експресії**.

Цікавий матеріал для спостережень над уживанням експресивних форм присудків дають твори Остапа Вишні, напр.: **«Я – смик! А волосінь – дзень! А я в воду з усіх ніг – лась! І – по шию!»**; **«Сидимо, дримаємо. Пан налигача в руці тримає. Коли це я-а-ак смиконе!.. Смикало воно, смикало – не візьме»**; **«Як смиконув він зразу, якби я був не вхопився за човен, лазили б ото по мені раки»**. Варіюючи в одному контексті кореферентні (співвідносні) форми, письменник доречно змінює характеристику дії, відповідно забарвлює авторське мовлення.

Кожне речення, ускладнене однорідними членами, має свою неповторну індивідуальну сутність, вагому стилістично, оскільки вона щось активізує, логічно виокремлює, надає особливого звучання. Наприклад: **Семен та Наумиха здивувалися, взрівши Романа...** (М. Коцюбинський); **Реве, стогне хуртовина, косить, верне полем** (Т. Шевченко). Однорідність у наведених реченнях, з одного боку, **забезпечує економність вислову**, а з іншого – демонструє через нагромадження однопланових елементів висловленого, однотипність реалій – осіб, явищ, дій, ознак, обставин, ситуацій – неповторний лад мислення й мовлення. Порівн.: **Реве, стогне хуртовина, косить, верне полем** (Т. Шевченко) // **Хуртовина реве. Хуртовина стогне. Хуртовина косить. Хуртовина верне полем**. Без сумніву, дієслова-присудки, поєднані сурядним зв'язком, акцентують увагу не на лексично тотожному суб'єктові дії (**хуртовина**), а насамперед на кількох логічно співвідносних діях, вирізнених в одному реченні значеннєво або емоційно, експресивно (**реве, стогне, косить, верне**).

Не викликає заперечення думка, що однорідність міняє змістове навантаження речення, його реальний комунікативний сенс [6, 92]. Наприклад, до простого, нейтрального чи однотипного ускладнення належать парні присудки, дієслівна

семантика яких взаємодіє в нерозчленованому (одночасному) вияві, як-от: **А хвилі на той бік ідуть та ревуть** (Т. Шевченко). Якщо сурядні ряди присудків, що виходять за межі 3–4 елементного, становлять відкритий ряд і виражають послідовність дій і станів, то спостерігаємо скорочення ряду через заміну дієслова дієприслівником доконаного виду, що виконує роль конденсатора присудкової семантики предикативного ядра речення. У цьому разі фіксуємо тенденцію до синтаксичного паралелізму, впорядкованості ряду варіацією заміни, напр.: **Даруся подивилася-подивилася з груші на Йвана, втерла сльози і потихеньку злізла з дерева, лишивши вінок з голови на гіллі** (М. Матіос) // **Даруся лишила вінок з голови на гіллі**.

Часткову десемантизацію чи втрату інформативності однієї з кількох дій зумовлюють кілька чинників, основними з-поміж яких є часове передування додаткової дії та пропозиційна семантика дієприслівника, як-от: **Юрко чувся дуже змученим і, поклавши книжку під голову, заснув...** (Є. Ярошинська). Семантика партиципної конструкції, знімаючи «напругу» фаз щодо помірною розподілу смислів» [6, 73], доповнює, увиразнює семантику фінітних дієслів, нарощує глибину речення. Зауважимо, що в наведеному реченні будь-яке дієслово можна замінити дієприслівником, а дієприслівник – особовою формою. Однак вибір тієї чи тієї конструкції залежить не лише від того, якій із зазначених дій треба надати характер другорядності, а й зумовлений стилістичними потребами: «заміна взагалі ніколи не тотожна повному перетворенню однієї частини мови в іншу. Адекватності тут бути не може» [9, 152]. Дії за допомогою сурядних рядів присудків постають як рівноправні, самостійні. Завдяки інтонації переліку повідомлення набуває констатувального характеру, стає можливою деталізація у відтворенні подій, явищ, фактів. Водночас компоненти дієприслівникової конструкції беруть на себе «роль засобу вираження ущільненого смислу» [2, 35], урізноманітнення мовлення, забезпечують «виразне формальне означення хронологічних взаємин двох дій тієї самої особи» [1, 291].

Окрім таксисних відношень (одночасності й послідовності), між компонентами сурядного ряду присудків можуть поставати й інші семантико-синтаксичні відношення, а саме: 1) контрактивного протиставлення: **Не прийшов – примчав до своєї коханої** (М. Лазарук); 2) конкретизації та уточнення: **Червоніє круглолиций, горить, а не сяє** (Т. Шевченко); 3) інтенсивності: **Жінка плакала гірко – заливалася слізьми** (Із часопису); 4) порівняння: **Хазяйка перед ними розливалася медом, і ясніла**

солодкою усмішкою (В. Шевчук); 5) допусту: *Не тільки село з селом – сусіди не бачилися одно з одним цілими тижнями* (Панас Мирний); б) причиново-наслідкової залежності: *Утомилась завірюха, де-де позіхає* (Т. Шевченко). Порівн. також сурядний ряд, один із компонентів якого пов'язаний відношенням приєднання, що частково руйнує оповідну лінійність, слугує **засобом змістового виокремлення**, «переходячи межу» логічних форм думки: *А Даруся якось ніби встидливо дивилася собі під ноги – і таки пливла поруч з Іваном, як княжна, ще й рукою зрідка поправляла волосся під хустками* (М. Матіос); *І довготелесий, мов жердина, Михайло, несе сокиру у дроворуб, підмітає дрячком доріжку від стодоли до хати, обтрушує від стружки і тирси штани – іде вечеряти* (М. Матіос).

На противагу простим дієслівним присудкам, дієслівно-іменні сполучення завдяки своїм структурно-семантичним властивостям (сполучатися з прикметниками, «втягувати» в свою орбіту стилістично забарвлену, емоційну лексику) **посилюють стилістичну настанову висловлення**, зокрема надають йому вчистості [8, 40]. Порівн.: *Мер міста подякував львів'янам за спільну боротьбу з негодою; І глибоку-глибоку складаємо подяку українським жінкам за їхній талант бути берегинєю домашнього вогнища* (Із часопису).

У художньо-образному мовленні, за нашими спостереженнями, часто трапляються сурядні ряди слів, зв'язок між якими ґрунтується не на прямому логічному співвідношенні, тобто не за основною, істотною ознакою, а на виявленні супутніх, додаткових змістових відтінків, прихованих стилістичних потенцій. Зрозуміло, що такі однорідні члени речення стають логічно співвідносними, взаємозумовленими лише в контексті, як-от: *В атмосфері палких речей, сміливих поривань, надій, енергії, повній безкрайої віри в ідею та власні сили, загарітій юнацьким запалом, гарно відчувається молодіж* (М. Коцюбинський). Слова, семантично віддалені поза конкретною ситуацією, стали кореферентними в конкретному висловленні, оскільки автор виявив у них спільний компонент – динамічність буття. Однорідні одиниці в цьому разі начебто поєднані суб'єктивно забарвленим зв'язком, найбільше зумовленим досвідом автора, його знаннями та асоціаціями, умінням бачити в значенні слів щось своєрідне, здатністю виявити в них певні імпліцитні можливості, тимчасово поєднати їх. Іншими словами, зв'язок однорідних членів речення здебільшого ускладнений індивідуально-авторським сприйняттям явищ дійсності. Тому, вилучені з контексту реальної

мовленнєвої ситуації, вони втрачають співвідносність, а принцип лінійного розгортання речення стає незрозумілим, немотивованим.

Попри те, об'єднання в одному ряду різних за змістом елементів завжди продумане: воно заздалегідь розраховане на образність. Це дає нам підстави розглядати сурядні члени як один із **засобів експресії, як прийом естетичного впливу** на співрозмовника. Наприклад: *Встала й весна, чорну землю сонну розбудила, увітчала її ряс-том, барвінком укрила* (Т. Шевченко); *За зоряним морем далекі краї, і сльози, і горе, і думи мої* (О. Влизько); *До тебе не доходять плач наш... наші сльози...* (Панас Мирний).

У художніх текстах часто трапляється висхідна експресивно навантажена однорідність, що уяскравлює **динамізм авторської оповіді**, напр.: *Рифка зірвалася, скрикнула, побігла до вікна* (І. Франко); *Все живе не співає, не кричить, не ворухиться, не живе* (М. Коцюбинський); *Розсердився козак – і заманувсь косою* (Панас Мирний). Подекуди синтаксична однорідність бере участь у творенні поетичної ритміки висловлення, **стилізації художнього мовлення** під народне, напр.: *Кухоль ходить, переходить, так і висихає* (Т. Шевченко); *То й цар Гуцул пробужаєсь та й головку зводить, а протерши чорні очі, до кола підводить* (Ю. Федькович).

Загалом погоджуємося з думкою П. Дудика: «Чим більше в реченні однорідних членів, тим повніша в ньому однотипна розчленованість висловленої думки, тим вона ширша й багатша, тим повніше охоплює певні реалії життя» [5, 252]. Авторській оповіді, пересипаній однорідними членами, притаманна деяка стилістична своєрідність, зокрема описовість, тональна рівність, як-от: *Чорні згорблені постаті різко вимальовувалися на тлі холодного грудневого неба* (В. Малик); *Стоїть Катря серед поля, Дала сльозам волю* (Т. Шевченко). Утім, за нашими спостереженнями, художній текст із згустком одно- чи різнотипних однорідних і неоднорідних членів набуває певної словесної переобтяженості, внаслідок чого письменник створює **ефект надокучливості**, напр.: *Спека жахлива, неземна, божевільно злоблива, хижа, болюча, палаюча, їдуча, злослива, грізна, нестерпна, убивча і несправедлива – наче ворожа стріла, випадкова й злосила* (М. Бучко).

Якщо в структурі речення сурядні ряди слів виражають різні за семантикою поняття або належать до різних функційних стилів, то постає відповідний стилістичний ефект, що в окремих контекстах може набувати **іронічного або комічного колориту**. Унаслідок такого поєднання в мовленні з'являється лексико-

синтаксичний алогізм. «Іронія досягається за рахунок порушення логічної однорідності перелічення (в ряд однотипних членів речення поставлено не поєднані поняття, тобто далекі одне від одного явища, ознаки за своєю суттю, у яких немає спільних рис)» [3, 72]. Наприклад.: *Цей чоловік має прекрасну жінку та дороге авто* (Із часопису); *Є думки чоловічі, жіночі й невизначеного роду. Останні – не діти двох перших. За звичай їх підкидають загорнутими в газету* (Із часопису); *Ніколи не вір дзеркалам і газетам* (Дж. Осборн).

Інше стилістичне тло прояву однорідності пов'язане з **манерою опису**, у якому особливо виразним є компактне вживання семантично та синтаксично різнотипних однорідних членів речення. Оскільки за цих умов нагромаджується одноплановість деяких елементів висловленого, увага співрозмовника (читача) певним чином сфокусована на релевантних ознаках, створюючи багатомірну оповідну тональність, напр.: *Переді мною стояв парубок літ коло 24, середнього росту, широколиций, з плоским, узад відігнутих чолом, з невеликим чорним заростом на вусах і бороді і з довгим покудовченим волоссям* (І. Франко); *Мордований, обідраний скороминучими владами, отаманами і різними батьками, без гасу, без солі, без сірників, без взуття, в грубій полотняній одежі стояв той дядько на шляхах історії і болючими очима дивився тільки на землю* (М. Стельмах).

Сурядний зв'язок означальних поширювачів зазвичай супроводжують семантичні відтінки пояснення, уточнення, градації, що відрізняє його від сурядного в підметовому й присудковому синтаксично однорідних рядах, напр.: *Був на Іванові екзотичний, трохи дивакуватий капелюх, з надто високим пером та дуже високими крисами* (Н. Кобринська); *На обід посідали [опришки] за величезним, найбільшим камінням* (Г. Хоткевич); *У дореволюційній Росії панували всі ці величезні, колосальні, грандіозні нещастя [голод, неосвіченість, тиранія. – О. К.]* (Із часопису). За допомогою підсилювально-перелічувальної інтонації автор висловлення може поєднувати подібні, синонімічні, функціонально тотожні ознаки предметів, явищ, які у відрізняють одна одну. Здебільшого перший член ряду, загальний для актуально вираженої синонімічної групи, є його домінантою [6, 78].

Подекуди синтаксично однорідними стають означення лексично не синонімічні, т. зв. контекстуальні, асоціативні, образні на основі опосередковано-асоціативних відношень, напр.: *Пливають важкі і вистріпані хмари* (Л. Костенко); *Дуби плечисті, бородаті похмуро дивляться з-під брів* (Л. Левицький).

Об'єктні та обставинні поширювачі є менш стилістично виразними: фігуративність вислову здебільшого стосується лише парного їх уживання або художнього нагромадження для підсилення характеристики зображуваного, напр.: *Тиша була виповнена всякими звуками і дзвінкою піснею жайворонка, дзижчанням польових мух і тихим мелодійним шелестінням стиглого жита, підрізаного серпами* (М. Коцюбинський); *Які дива відбуваються навколо нас взимку й влітку, ранньою весною і пізно восени!* (І. Муратов); *І день минув без бур, без туч, без хуг, без гроз, без граду* (О. Логінова).

Узагальнювальні слова при однорідних членах, незважаючи на свою начебто структурну обтяжливість, є одним із засобів послідовного формування думки, класифікації та об'єднання за релевантними ознаками понять, предметів і деталізації їхніх ознак, напр.: *Отих, від кого йде наруга, три категорії всього: мій ворог, ворог мого друга та ще друг ворога мого* (Д. Білоус); *Казкова Ольвія, місячні ночі, тихі лимани – все там буде для них, для них...* (О. Гончар); *Чорні зароплені кахтани, лейбики, сіряки та гуні, такі ж сорочки, переперезані то ремнями, то шнурками, то ликом, бліді, пожовклі та позеленілі лиця, поширпані та зароплені шапки, капелюхи, жовнярські „гольцимици”, бойківські повстані крисані та підгірські солом'яники, – все те густою, брудною, сірою хмарою виривало толоку, товтилося, хвилювало, гомоніло, мов прибуваюча повінь* (І. Франко).

«У сфері стилістичного синтаксису, розбудова однорідних рядів спричинена експресією. Чисельна довільність ряду, ускладненість однорідних членів іншими членами речення, що виконують функцію поширення основних в однорідному ланцюжку, поняттєва смислова сумісність чи несумісність однорідних членів – явища стилістично вмотивовані» [6, 64]. Функціонування однорідних і відокремлених конструкцій у сучасній українській мові спричинено впливом книжного стилю мови.

Отже, семантико-синтаксична однорідність у реченні, вирізняючись у ньому інтонаційно, завжди по-особливому розгортає зміст речення. Вибір ускладнювальної конструкції залежить від інтенцій мовця, який, з одного боку, використовує типові, стереотипні висловлення, з іншого – кожного разу нові, найадекватніші для конкретної ситуації мовлення. Зокрема, однорідністю створюється своєрідна логічна й емоційна сутність речення, а на цій основі й така ж його стилістична, функційна неповторність, індивідуальність, що ніколи не буває адекватною із стилістикою речень усіх інших структурних різновидів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський Л.А. Розвиток мови (Мова як знання думки) / Л.А. Булаховський // Основи мовознавства. – Харків: Вид-во Всеукр. заочного ін-ту народної освіти, 1928. – 295 с.
2. Гуйванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в синтаксисі української мови: навч. Посібник / Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 1994. – 72 с.
3. Гуйванюк Н.В. Способи реалізації іронії у структурі речення : [монографія] / Н.В. Гуйванюк, Ю.М. Пацаранюк. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – 167 с.
4. Гутнер Г. Риск и ответственность субъекта коммуникативного действия: [монография] / Григорий Гутнер. – М.: Свято-Филаретовский православный христианский институт, 2008. – 248 с.
5. Дудик П.С. Стилистика української мови: навч. Посібник / П.С. Дудик. – К.: Академія, 2005. – 368 с. – (Альма-матер).
6. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення: [підручник] / Л.О. Кадомцева. – К.: Вища шк., Голов. вид-во, 1985. – 126 с.
7. Кацнельсон С.Д. Речемыслительные процессы / С.Д. Кацнельсон // Вопросы языкознания. – 1984. – № 4. – С. 3–12.
8. Кислякова Н.О. Співвідносні форми присудка / Н.О. Кислякова // Українська мова і література в школі. – 1980. – № 10. – С. 39–44.
9. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. – Изд. 6-е. – М.: Учпедгиз, 1938. – 451 с.

Kulbabskaya E. Homogeneous parts of the sentence as a means of interpreting of a literary text

Abstract: The article shows the variety of stylistic functions of homogeneous parts of the sentence in the structure of the simple complicated sentences. In particular, in the Ukrainian writer's literary language using of homogeneous parts of the sentence is the favorite means of intensification of its expressiveness. Units of primary or secondary homogeneous terms of close semantics are often used as an important means of description of objects, their properties, and the various phenomena, processes, etc. In this case, the greatest stylistic effect reaches enumeration, which is intensified with semantic graduation. Open or closed ranks homogeneous parts of the sentence, with the help of the semantic resemblance and enumeration of logically incompatible words allow to create a comic effect and even highly satirical image. It attaches the description of emotionality, expressiveness. Incompatible concepts or (general and particular), sometimes combine in a number of homogeneous members which makes the statement ridiculous and illogical. With the homogeneous parts of the sentence, you can create expressive semantic correlation. Firstly is used undistributed homogeneous terms, and after – the same words are repeated with a detailed explanation. As a result – the symmetry of syntax construction appears. The antithesis is made by antonyms emphasizes of expression of homogeneous members. Authors use colorful epithets (coordinated or uncoordinated concepts) with the concrete-shaped definition in a detailed portrayal of nature, life, portrait characteristics of characters, etc. When enumerate homogeneous concepts in works of art author uses isolation of part of the sentence. The writer separates from the dominant part of the statement syntactically independent segments, strengthening their semantic weight and giving a special emotional speech. This is easily seen by transforming the sentence and improving intonation (on the letter replacing full stop to semicolon). Homogeneous series of verbal predicates not only express the dynamics of the narrative, but also temporal relationship – the simultaneity or temporal sequence of several actions. Using of homogeneous parts of the sentence affects to the intonation pattern of phrase. In artistic style enumeration creates a special harmony of the text, creates phrasal ordering. Writers giving aesthetic meaning of sound design of speech eager to compose a series of three-term constructions; the fourth and following components of such series prefer to replace by the Participle Complex.

Keywords: text, homogeneous parts of the sentence, temporal relations, function.

Кульбабская Е. Однородные члены предложения как средство интерпретации художественного текста

Аннотация: Статья раскрывает многообразие стилистических функций однородных членов предложения в структуре простых осложненных предложений. В частности, в художественной речи украинских писателей использование однородных членов предложения является излюбленным средством усиления ее выразительности. Блоки главных или второстепенных однородных членов близкой семантики часто употребляются как важнейшее средство подобного описания предметов, их свойств, а также различных явлений, процессов и т.п. При этом наибольшего стилистического эффекта достигает перечисление, усиленное смысловой градацией. Открытые или закрытые ряды однородных членов предложения посредством смыслового сближения и перечисления логически несовместимых слов позволяют создать комический эффект и даже остросатирический образ, придать описанию эмоциональность, экспрессивность. Так, нередко соединяют в ряду однородных членов несопоставимые понятия или же родовые и видовые, что делает высказывание смешным и нелогичным. С помощью однородных членов предложения можно создать выразительную смысловую соотнесённость, которая заключается в том, что сначала используются нераспространённые однородные члены, а после – эти же слова повторяются с подробным пояснением. Так и получается симметрия синтаксических конструкций. Экспрессию однородных членов подчеркивает и антитеза, которую создают антонимы. При детальном изображении природы, быта, портретных характеристик своих героев и т. д. авторы употребляют красочные эпитеты – согласованные или несогласованные определения с конкретно-образной конкретизацией. При перечислении однородных понятий в художественных произведениях используется и парцелляция, когда писатель отделяет от господствующей части высказывания синтаксически самостоятельные отрезки, тем самым усилив их смысловую весомость и придав речи особую эмоциональность. В этом легко убедиться, трансформируя предложение и выравнивая интонацию (на письме заменяя точку запятой). Однородные ряды глагольных сказуемых не только выражают

Science and Education a New Dimension: Phylology. Vol. 4, 2013

динамичность повествования, но и таксисные отношения – одновременность или временную последовательность нескольких действий. Употребление однородных членов предложения влияет и на интонационный рисунок фразы. В художественном стиле перечисление порождает особую гармоничность звучания текста, создает фразовую упорядоченность. Писатели, придающие эстетическое значение звуковому оформлению речи, стремятся к трехчленным построениям сочинённых рядов; четвертый и последующие компоненты таких рядов предпочитают заменять деепричастными оборотами.

Ключевые слова: текст, простое осложненное предложение, таксис, вариантность, функция.